מאור ושמש בראשית פרשת וישלח

וַיְצַו אֶת הָרִאשׁוֹן וגו׳ גַּם אֶת כָּל הַהֹלְכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר וגו׳[1]. ויש לדקדק, אם בא הכתוב לפרש - היה לו לפרש גם את יתר העדרים[2], ואם בא לעשות כלל - לא היה לו לחשוב, רק אחר ׳**ויצו את הראשון**׳ היה לו לכתוב ׳ויצו גם את כל ההולכים אחרי העדרים׳.

ונראה לפרש, דהנה יעקב אבינו הקדוש ראה ברוח הקודש את הארבע גליות אשר יגלו בניו בין האומות[3], ובכל דור ודור יעמדו עליהם האומות אשר ירצו להרע להם[4]. והנה האבות הם סימן לבנים (ראה תנחומא לך לך אות ט)[5], והשתדלותם היה עבור בניהם - הכנסת ישראל, כאשר היה על ידי שנכנע לפני עשו והשתחוה לפניו - נסתמו טענותיו, ונכמרו רחמיו, ונהפך לו לאוהב לבל הרע לו עוד, כן בכל דור ודור ובכל הגליות כאשר יגלו בניו בין האומות וירצו להרע להם ח״ו, תיכף כאשר יכנעו בני ישראל לפניהם ולא יעמדו כנגדם בתקיפות רק בדברי ריצוי, ומקבלים עליהם עול גליות - יֵמָתְקוּ ולא יהיה ביכולתם להרע להם בשום אופן, וְיִכָּמְרוּ רחמי האומות עליהם.

וזהו אשר מרמז הפסוק **ויצו את הראשון גם את השני גם את השלישי** רצה לומר, נגד השלשה גליות הראשונים. **גם את כל ההולכים** רצה לומר, גלות הרביעי שנמכרנו למלכים רבים, ממלכות למלכות ומאומה לאומה, **כדבר הזה תדברון וגו׳ במוצאכם אותו** רצה לומר, תִּכָּנְעוּ לפניהם ותקראו אותם אדוני ואת עצמיכם תחשבו לעבדים, ובזה יכמרו רחמיהם עליכם להיטיב עמכם, אמן.

וַיָּקָם בַּלַּיְלָה הוּא וגו׳ וַיַּעֲבֹר אֵת מַעֲבַר יַבֹּק וגו׳ וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ וגו׳ וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ[6]. ונראה לי לפרש בדרך הרמז, דהנה על כל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט א), כי בָּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ (משלי יד כח), וכל דבר שבקדושה יותר טוב לעשות באגודה מלעשות יחידי[7]. אף כשיש להצדיק התבודדות ומתפלל ביחידי יוכל להרים עצמו יותר, ולעלות במעלות יותר מבהתפללו ביחד עם שאר העם, אף על פי כן יוכל להיות עליו קטרוג, ויוכל ח״ו ליפול למטה. אמנם, בַּעֲשׂוֹת הדבר שבקדושה באגודה - אזי אין עליו קטרוג. והא ראיה, שאף שהצדיק מתפלל ומרים עצמו בעולמות העליונים, אף על פי כן אינו יכול לומר קדושה בפחות מעשרה.

וזה מרמז לנו הפסוק **ויעבור את מעבר ׳יבק׳** נוטריקון **י**חוד **ב**רכה **ק**דושה, כמבואר בזוהר הקדוש (זוהר חדש פא ב)[8]. היינו, שעבר למעלה מאלו מדריגות, למעלה למעלה במדריגות גדולות יותר, **ויותר יעקב לבדו** כי כל בני ביתו אשר אתו לא יוכלו כל כך לעלות במדריגות גדולות עמו, על כן **ויותר יעקב לבדו** שהיה מֻרָים עצמו יותר מהם. וזהו **ויאבק איש עמו** שהיה קטרוג עליו כנזכר לעיל. **וירא כי לא יכול לו**, כי אף על פי כן לא היה יכול לעשות לו כלום, כי הצדיק הגדול אשר יוכל לעלות כל כך במעלות טובות אין הקטרוג יכול לעשות לו כלום, **ויגע בכף ירכו** היינו על ידי הקטרוג ניטל ממנו תַּמְכִּין דְּאוֹרַיְתָא הַמְּכֻנִּים בשם

---

[1] בראשית פרק לב: (יד) וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו: (טו) עִזִּים מָאתַיִם וּתְיָשִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מָאתַיִם וְאֵילִים עֶשְׂרִים: (טז) גְּמַלִּים מֵינִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֲשָׂרָה אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וְעָיִרִם עֲשָׂרָה: (יז) וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו עִבְרוּ לְפָנַי וְרֶוַח תָּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר: (יח) **וַיְצַו אֶת־הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר** כִּי יִפְגָּשְׁךָ עֵשָׂו אָחִי וּשְׁאֵלְךָ לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנָה תֵלֵךְ וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ: (יט) וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הִוא שְׁלוּחָה לַאדֹנִי לְעֵשָׂו וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ: (כ) **וַיְצַו גַּם אֶת־הַשֵּׁנִי גַּם אֶת־הַשְּׁלִישִׁי גַּם אֶת־כָּל־הַהֹלְכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר** כַּדָּבָר הַזֶּה תְּדַבְּרוּן אֶל־עֵשָׂו בְּמֹצַאֲכֶם אֹתוֹ: (כא) וַאֲמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר אֲכַפְּרָה פָנָיו בַּמִּנְחָה הַהֹלֶכֶת לְפָנָי וְאַחֲרֵי־כֵן אֶרְאֶה פָנָיו אוּלַי יִשָּׂא פָנָי:

[2] ולא לסתום באופן כללי גם את ההולכים אחרי העדרים

[3] בראשית רבה (וילנא) פרשה סח סימן יד (ויצא): והנה מלאכי אלהים עולים שנים ויורדים שנים, אלו שרי ארבע מלכיות ששלטנותן גומרת בהן,

[4] גלות מצרים, בבל, פרס ומדי, יון, ואדום

[5] רמב"ן בראשית פרק יב (לך לך): (ו) ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם - אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו:

רמב"ן בראשית פרק לב (וישלח): (ד) נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקדוש ברוך הוא את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר

[6] בראשית פרק לב: (כב) וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו וְהוּא לָן בַּלַּיְלָה־הַהוּא בַּמַּחֲנֶה: (כג) וַיָּקָם בַּלַּיְלָה הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו וְאֶת־אַחַד עָשָׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֵת מַעֲבַר יַבֹּק: (כד) וַיִּקָּחֵם וַיַּעֲבִרֵם אֶת־הַנָּחַל וַיַּעֲבֵר אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ: (כה) וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: (כו) וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף־יְרֵכוֹ וַתֵּקַע כַּף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ: (כז) וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם־בֵּרַכְתָּנִי: (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וַתּוּכָל: (ל) וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־נָּא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם: (לא) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל כִּי־רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי: (לב) וַיִּזְרַח־לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלֵעַ עַל־יְרֵכוֹ: (לג) עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה:

[7] מאור ושמש דברים ואתחנן: אבל העיקר הוא להתפלל עם הציבור דווקא, הגם שמתפללים במהירות או באריכות - מחויב לדחוק את עצמו להתפלל דווקא בציבור ולא ביחידות, ואז יוכל לבוא לידי מדריגות גדולות.

[8] זוהר כרך ב (שמות) פרשת משפטים דף קטז עמוד א עמוד ב: יק"ב (קיט א רסב א) י"חוד, ק"דושה, ב"רכה דקודשא בריך הוא ודא שכינתא דאיהי ברכה דקודשא בריך הוא מימינא ואיהי קדושה משמאליה ואיהי יחודיה באמצעיתא וקודשא בריך הוא הכי סלקין אתווי דיליה יב"ק כגוונא דא הקדוש ברוך הוא בחשבן יב"ק ומאן דאיהו בק"י בהלכה דיליה דאיהי שכינתא קודשא בריך הוא עמיה דבגינה לא יזוז מניה לעלם

זוהר מהדורת הסולם - במדבר פנחס אות סב אות סג: וְאוֹף הָכִי ר' פְּדָת, דַּהֲוָה דָּחִיקָא לֵיהּ שַׁעֲתָא, דְּלָא הֲוָה לֵיהּ אֶלָּא קַב חָרוּבִין מע"ש לע"ש, כְּמוֹ לר' חֲנִינָא. אֲמַאי הַאי, בְּתַר דַּהֲוַת בַּת קוֹל נַפְקַת וְאוֹמֶרֶת, כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֵינוֹ נִיזּוֹן אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי.

זוהר מהדורת הסולם - במדבר פרשת פנחס: אֶלָּא אִיהוּ גָּרִים קוֹדָם, דְּחָרַב ק"ב מִן י', דְּאִיהוּ יַ"בּ"ק. אוֹף הָכִי לָא הוֹ"ל אֶלָּא קַב חָרוּבִין.

יִרכים[9], כמו שהם מעמידים הגוף - כך הַתַּמְכִין דְּאוֹרַיְתָא המה מעמידים להצדיק, ועל ידי הקטרוג ניטל ממנו הַתַּמְכִין דְּאוֹרַיְתָא ונופל למטה[10], והבן.

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ וגו'. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי וגו'. וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וגו'. כִּי אִם יִשְׂרָאֵל וגו'. והנה יש להבין, שיעקב אמר **לא אשלחך כי אם ברכתני**, והמלאך שאלו **מה שמך** ולא מצינו שֶׁבֵּרְכוֹ. וגם היה יכול לברכו אף בלא שֶׁיֵּדַע שמו.

ונראה, דהנה איתא בזוהר הקדוש (ח"א קעא א)[9] על **'ויגע בכף ירכו'**, שֶׁנָּגַע שָׁרוֹ של עֵשָׂו בְּהַתַּמְכֵי דְּאוֹרַיְתָא. והענין הוא כך, דהנה נודע מדברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות במסכת אבות[11] שהפליג מאד שלא ליהנות מבריות, והגדולים שבדורו והאחרונים כולם חלקו עליו, והתירו להנות מבריות[12], שאם לא כן אי אפשר להתקיים ויתבטל התורה ח"ו, עיין שם בדברי קדשם. והנה שָׁרוֹ של עשו רצה לקלקל, שלא יהיו תמכי דאורייתא - וממילא יתבטל התורה חלילה לגמרי, ובזה יהיו 'הידים ידי עשו'

---

[9] כלומר שנטל השפע ממחזיקי תורה שלא יוכלו חלילה להחזיק ידי לומדי תורה

זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישלח דף קעא עמוד א: ת"ח כמה עקימו וחכימו אתחכם בהוא ליליא ההוא דרכיב נחש לקבליה דיעקב דהא איהו הוה ידע דכתיב (שם כ"ז) הקול קול יעקב והידים ידי עשו ואי פסיק קלא דיעקב כדין והידים ידי עשו בגין כך אסתכל לכל סטרין לאבאשא ליה ליעקב ולאפסקא קליה וחמא ליה תקיף בכלא, דרועין מסטרא דא ומסטרא דא דאינון תקפין גופא דאתתקף ביניהו וחמא תוקפא דאורייתא ואתתקף בכלא כדין וירא כי לא יכול לו, מה עבד מיד ויגע בכף ירכו דאתחכם לקבליה אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקול קול יעקב והידים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך, ובדא אתחכם לקבליה דיעקב דהא בגין דיתבר חילא דאורייתא אזיל ואתתקף עשו, וכד חמא דלא יכיל לה לאורייתא, כדין חליש תוקפא דאינון דסמכין לה וכד לא ישתכח מאן דסמיך לאורייתא כדין לא יהא קול קול יעקב ויהון ידים ידי עשו

[10] על כן זאת היא עיקר עבודתנו ליכד נתו והוד ביחודגמור לתקן הירכים ועל ידי מה אנויכולים לתקן הירכים, על ידי תורה שבעל פה שניתן על ידי התנאים שהם סומכין לתורה שבכתב, וצריכים אנו להחזיק ידי לומדי תוה כדי שיוכלו לעסוק בתורה תמיד

[11] משנה מסכת אבות פרק ד משנה ה: רבי ישמעאל בנו אומר הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. **רבי צדוק אומר אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם וכך היה הלל אומר ודישתמש בתגא חלף הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם**:

ראה באריכות בפירוש המשנה לרמב"ם: (ו) כבר רציתי לא לדבר בזה הציווי, לפי שהוא מבואר, וליודעי גם כן שדברי בו לא יאותו לרוב הגדולים בתורה, ואולי לכולם; אבל אומר ולא אחוש, מבלי לשאת פנים למי שקדם ולא למי שנמצא.

דע, כי זה כבר אמר: אל תעשה התורה קרדום לחפור בה, כלומר: אל תחשבה כלי לפרנסה, ובאר ואמר שכל מי שיהנה בזה העולם בכבוד תורה שהוא כורת נפשו מחיי העולם הבא....

[12] רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה י: כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרס /וגרם/ רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא, לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה, אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם, ועוד צוו ואמרו אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן, ועוד צוו ואמרו אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עון, וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות.

ראה באריכות בכסף משנה שדחה כל ראית הרמבם: הכלל העולה שכל שאין לו ממה להתפרנס מותר ליטול שכרו ללמד בין מהתלמידים עצמן בין מן הצבור. וכן מותר לו ליטול שכר מהצבור לדון או מהבעלי דינין אחר שמירת התנאים הנזכרים בהלכות סנהדרין. ואחרי הודיע ה' אותנו כל זאת אפשר לומר שכוונת רבינו כאן היא שאין לאדם לפרוק עול מלאכה מעליו כדי להתפרנס מן הבריות כדי ללמוד אבל שילמוד מלאכה המפרנסת אותו ואם תספיקנו מוטב ואם לא תספיקנו יטול הספקתו מהצבור ואין בכך כלום. וזהו שכתב כל המשים על לבו וכו'. והביא כמה משניות מורות על שראוי ללמוד מלאכה ואפילו נאמר שאין כן דעת רבינו אלא כנראה מדבריו בפירוש המשנה קי"ל כל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. וראינו כל חכמי ישראל קודם זמן רבינו ואחריו נוהגים ליטול שכרם מן הצבור וגם כי נודה שהלכה כדברי רבינו בפירוש המשנה אפשר שהסכימו כן כל חכמי הדורות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שאילו לא היתה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולים לטרוח בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת ח"ו ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר:

שו"ת תשב"ץ חלק א סימן קמב: חובה על כל ישראל לפרנס דרך כבוד לחכמיהם ולדייניהם שתורתם אומנות' כדי שלא יצטרכו להתבטל ממלאכת שמים בשביל מלאכתם

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף כא: (לח') מז] אין דברי התורה מתקיימים במי שמתרפה עצמו עליהם, מח] ולא בלומדים מתוך עידון מט] ומתוך אכילה ושתייה, נ] אלא במי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד, נא] ולא יתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו. הגה: נב] לא יחשוב האדם לעסוק בתורה ולקנות עושר וכבוד עם הלמוד, כי מי שמעלה מחשבה זו בלבו אינו זוכה לכתרה של תורה, נג] אלא יעשה אותו קבע ומלאכתו עראי, וימעט בעסק ויעסוק בתורה. נד] ויסיר תענוגי הזמן מלבו נה] ויעשה מלאכה כל יום כדי חייו, אם אין לו מה יאכל, ושאר היום והלילה יעסוק בתורה. נו] ומעלה גדולה למי שמתפרנס ממעשה ידיו, שנאמר: יגיע כפיך כי תאכל וגו' (תהילים קכח, ב). נז] וכל המשים על לבו לעסוק בתורה ולא לעשות מלאכה להתפרנס מן הצדקה, הרי זה מחלל השם ומבזה התורה, נח] שאסור ליהנות מדברי תורה. נט] וכל תורה שאין עמה מלאכה, גוררת עון o] וסופו ללסטם הבריות. (לח*') סא] וכל זה בבריא ויכול לעסוק במלאכתו או בדרך ארץ קצת ולהחיות עצמו, (רבינו ירוחם ורבינו יונה נתיב ב' וכ"כ הרמ"ה), אבל זקן או חולה, מותר ליהנות מתורתו ושיספקו לו (לכ"ע). כ סב] ויש אומרים דאפילו בבריא מותר (בית יוסף בשם (ה) תשובת רשב"ץ /ח"א, קמ"ז, קמ"ח/). ולכן נהגו בכל מקומות ישראל שהרב של עיר יש לו הכנסה וספוק מאנשי העיר, כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות ויתבזה התורה בפני ההמון. (אברבנאל בפירוש מסכת אבות). סג] ודוקא חכם הצריך לזה, אבל עשיר, אסור. {ה} סד] ויש מקילין עוד לומר דמותר לחכם ולתלמידיו לקבל הספקות מן הנותנים כדי להחזיק ידי לומדי תורה, שעל ידי זה יכולין לעסוק בתורה בריוח. סה] ומ"מ מי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, מדת חסידות הוא ומתת אלהים היא, אך אין זה מדת כל אדם, שא"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס בעצמו. (גם זה בתשובה הנזכרת). וכל זה דשרי היינו שנוטל פרס מן הצבור או הספקה קבועה, <ז> כא סו] אבל אין לו לקבל (ו) דורונות מן הבריות. סז] והא דאמרינן: כל המביא דורון לחכם כאלו מקריב בכורים, היינו בדורונות קטנים שכן דרך בני אדם להביא דורון יג'} קטן לאדם חשוב, אפילו הוא עם הארץ. (רבינו ירוחם בשם רבינו יונה). ושרי לתלמיד חכם למטעם מידי מהוראתו, כדי לברר הוראתו, סח] אבל ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר, אסור. (הגהות אשיר"י פ"ק דע"א). כב סט] ודאשתמש יד'} בתגא חלף (הג"מ וסמ"ג). כג ע] ו"א {ו} ב> דזהו (ז) המשתמש בשמות. (שם בשם אבות דר' נתן) עא] ומותר לצורבא מרבנן לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה ((לט') בנדרים דף ס"ב וסמ"ג והג"מ שם ות' רשב"א סי' פ"ד), אם צריך הוא לכך.

שולטות חלילה. וזה שפירש התרגום אונקלוס על עשו ׳איש יודע ציד׳ - נַחְשִׁירְכָן[13], עיין במפרשי תורה פירושם על התרגום[14]. .ואנו פירשנו ׳נָחָשׁ יְרָכָו׳ שֶׁנָּחָשׁ אורב על הַיַּרְכִין היינו הַתַּמְכֵי דְּאוֹרַיְתָא כדברי הזוהר הקדוש

והנה איתא בזוהר הקדוש[15] שבעולם הזה התלמידי חכמים ניזונים על ידי העמי - הארצות, ובעולם הבא יתפרנסו העמי - הארצות על ידי התלמידי חכמים, ועיקר חיותם יהיה רק על ידי התלמידי חכמים. והנה מצינו בגמרא (רות רבה ה ט) שגם בעולם הזה יותר מה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם הבעל הבית[16]. ודורשים זה מן הפסוק (רות ב יט)[17] שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר ׳עָשִׂיתִי עִמּוֹ׳ הַיּוֹם בֹּעַז, עיין שם[18]. והנה ודאי ראוי והגון לתלמיד חכם שלא יהנה מכל איש[19] כידוע ליודעי חן[20], אמנם מתחלה כל זמן שהצדיק עדיין לא נזדכך לגמרי והוא באמצע העבודה, אי אפשר לו לדקדק כל כך ממי שיקח, שאם כן אפשר שיתבטל לגמרי מהתורה והעבודה חס ושלום. והנה אחר שנזדכך הצדיק, אזי הוא הוא אשר מושך כל השפע בעצמו, כדאיתא בגמרא (ברכות יז ב)[21] על פסוק (ישעיהו מו יב) שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה, שהתלמידי חכמים ניזונין בזרוע וכל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכו׳[22], ואז לא מקרי נהנה מבריות אדרבה הוא המביא השפע[23], והם ניזונים ממנו, נמצא התלמיד .חכם ניזון משל עצמו

ועתה נבוא לבאר הפסוקים **וירא כי לא וגו׳ ויגע בכף ירכו** כדברי הזוהר הקדוש, שנגע בתמכי דאורייתא. וכוונת השר היה לפגום שלא יהיה מחזיקי תורה, ועל ידי זה יתבטל התורה חלילה, בכדי שישלטו ידי עשו. על כן אחר שביקש המלאך ממנו **שלחני, ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני** פירושו, שתחזור לתקן אשר קלקלת בהתמכין דאורייתא. אז אמר לו המלאך **מה שמך וגו׳** עד **כי אם ישראל** פירושו, דאיתא במפרשים[24] ש**ישראל** הוא לשון **יָשָׁר אֵל**, ונראה לי הפירוש, היינו שיהיה במדריגה

---

[13] בראשית פרק כה (תולדות): וַיִּגְדְּלוּ֙ הַנְּעָרִ֔ים וַיְהִ֣י עֵשָׂ֔ו אִ֥ישׁ יֹדֵ֖עַ צַ֑יִד אִ֥ישׁ שָׂדֶ֛ה וְיַעֲקֹ֖ב אִ֣ישׁ תָּ֑ם יֹשֵׁ֖ב אֹהָלִֽים׃

תרגום אונקלוס: (כז) ורביאו עולימיא והוה עשו גבר נחש ירכן (נחשידכון) גבר נפיק חקל ויעקב גבר שלים משמיש בית אולפנא׃

[14] רבינו בחיי בראשית פרק כה (תולדות): (כז) ויגדלו הנערים. זה הלך לבתי כנסיות ובתי מדרשות, וזה לבתי עבודה זרה, וכן ארז"ל: (ב"ר סג, ו) היתה עוברת רבקה על בתי כנסיות ובתי מדרשות ויעקב מפרכס לצאת, שנאמר: (ירמיה א, ה) "בטרם אצרך בבטן ידעתיך", עוברת על פתחי ע"ז ועשו מפרכס לצאת, שנאמר: (תהלים נח, ד) "זורו רשעים מרחם." ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. כוון הכתוב לומר, כי אף על פי שהיו האחים האלה תאומים נוצרו בבטן בזמן אחד, אין מעשיהם דומים זה לזה, אבל הם שני הפכים, וכל מדותיהם חלוקות זו מזו, כי עשו נמשך אחר תענוגי הגוף ויעקב נמשך אחר עצת הנפש, ועל כן אמר: ויהי עשו איש יודע ציד, והוא אומנותו של אדם בטל ומי שרודף אחר תאוות העולם. איש שדה, כאלו אמר איש האדמה, ומזה נקרא שמו "אדום" נגזר מן: אדום, ומן: אדמה, כלומר: שהיה עפריי. ודבר ידוע כי השתדלותו של אדם במאכל ובמשתה והיותו משתעשע בציד שהם תענוגי הגוף בעולם הזה, הלא היא סיבה לבזות עבודת השי"ת ויראתו, לעשותם טפל ותענוגי הגוף עקר, וזאת היתה מדתו של עשו, הוא שאמר: ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה, ובעל מדה זו מוצא עצמו עקוב לסוף, הוא שאמר עשו: ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי, ואם יטעם נופת וצוף בתענוגים אינו אלא לפי שעה, והוא עתיד שידאג ויתנחם באחריתו ויצטער מאד על זה, הוא שכתוב: ויצעק צעקה גדולה ומרה, וכן הזכיר שלמה ע"ה בענין רדיפת התענוגים: (משלי ה, ג - ד) "נופת תטופנה שפתי זרה" וגו', "ואחריתה מרה כלענה", זה דרכו של עשו וכל התומכים אשוריו. אבל דרכו ומדתו של יעקב בהפך זה, כי "איש תם" הפך "יודע ציד", ו"יושב אהלים" הפך "איש שדה", ועוד כי מה שרצה עשו לקנות רצה יעקב למכור, והוא רדיפת התאוות ובקשת תענוגי העולם שהמשילם לנזיד עדשים, לפי שטוב העולם ושלותו וכבודו אינו אלא גלגל כעדשה שהיא עגולה, וע"כ רצה למכור ולהחליף חיי שעה בחיי העולם, היא עבודת הש"י שהיתה בבכורות. ודע כי ממה שהזכיר הכתוב בכל אחד ואחד מהם איש, למדנו שאין כל אחד למטה מי"ג שנה, אך לפי חשבון שנותיו של אברהם תמצא כי בזמן שמכר לו הבכורה היה כל אחד בן ט"ו שנה, שהרי אברהם היה בן מאה שנה כשנולד יצחק והיה בן ק"מ כשנשא יצחק את רבקה, ועשרים שנה של עקרות הרי שהיו לו לאברהם מאה וששים שנה, וכל שניו היו קע"ה שנה, א"כ ביום שנפטר אברהם היו יעקב ועשו בני ט"ו שנה. ועוד תרמוז לנו הפרשה, כי גיהנם מזומן לכת של עשו וגן עדן מזומן לכת יעקב ובניו, והוא שדרשו רז"ל: (ב"ר סח, יח) כי כשבאו שני האחים האלה לפני אביהם ליטול הברכות שנכנס עם אחד גן עדן ועם האחד גיהנם, גן עדן נכנס עם יעקב וגיהנם נכנס עם עשו, כאשר יתבאר בכל אחד במקומו, וכן דרשו רז"ל: (תנחומא צו, ב) היא העולה, זו אומה אדומית שהיא מעלה את עצמה, שנאמר: (עובדיה א, ד) "אם תגביה כנשר" וגו', על מוקדה, זה גיהנם לעתיד לבא, ובעולם הזה: ויהיבת ליקידת אשא.

[15] זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת נשא דף קכד עמוד ב דף קכה עמוד א: ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה לא שלטא על ישראל יתיר דהא פרנסה דילן לא ליהוי אלא מסטרא דאילנא דחיי דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת מרוח הטומאה דכתיב (זכריה יג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דלא יתפרנסון ת"ח מעמי הארץ אלא מסטרא דטוב דאכלין טהרה כשר היתר ולא מערב רב דאכלין טומאה פסול איסור דאינון מסאבין דמסאבין גרמייהו בנשג"ז, בגין דאינון בנוי דלילית דאיהי נשג"ז חזרין לשרשיהו, ועלייהו אתמר (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע, ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא דאיהו חולין דטהרה וחולין דטומאה אינון חכמים דדמיין לשבתות וי"ט לית לון אלא מה דיהבין לון אינון חולין כגוונא דיום השבת דלית ליה אלא מה דמתקנין ליה ביומי דחול, ובזמנא דשלטא אילנא דחיי אתכפייא אילנא דטוב ורע ולא יהא לע"ה אלא מה דיהבין לון תלמידי חכמים ואתכפיין תחותייהו וכאלו לא הוו בעלמא,

[16] שמזכהו במצות צדקה

[17] רות פרק ב פסוק יט: וַתֹּאמֶר֩ לָ֨הּ חֲמוֹתָ֜הּ אֵיפֹ֣ה לִקַּ֗טְתְּ הַיּוֹם֙ וְאָ֣נָה עָשִׂ֔ית יְהִ֥י מַכִּירֵ֖ךְ בָּר֑וּךְ וַתַּגֶּד֙ לַחֲמוֹתָ֔הּ אֵ֚ת אֲשֶׁר־עָשְׂתָ֣ה עִמּ֔וֹ וַתֹּ֙אמֶר֙ שֵׁ֣ם הָאִ֔ישׁ אֲשֶׁ֥ר עָשִׂ֛יתִי עִמּ֥וֹ הַיּ֖וֹם בֹּֽעַז׃

[18] ויקרא רבה (וילנא) פרשה לד סימן ח (בהר): תני ר' יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית שכן רות אומרת לנעמי (רות ב) שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז אשר עשה עמי אין כתיב כאן אלא אשר עשיתי עמו אמרה לה הרבה פעולות וטובות עשיתי עמו היום בשביל פרוסה שנתן לי.

[19] תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכ עמוד א: אמר רבא: הכא בירא שמים עסקינן, ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים

[20] ספר משנת חסידים - מסכת האצילות דערבית - פרק ז: ה ופירוש ושים חלקינו עמהם הוא שאנו מתפללים שיהיה חלק העולם הבא שלנו הניטל ממנו וניתן לצדיקים מפני עוונותינו שיהיה ניתן ביד צדיקים שאינם חפצים ליהנות משל אחרים שיחזירנו לנו כשנשוב בתשובה:

[21] תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד ב: רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: כל העולם כולו נזונין בצדקה - והם נזונין בזרוע; וחד אמר: כל העולם כולו נזונין בזכותם, והם - אפילו בזכות עצמן אין נזונין;

מאור ושמש דברים רמזי יום ב' של סוכות: שכן חייבה טבע הבריאה - שיהיה לכל איש ישראלי כל הצטרכות בבני חיי ומזוני בכדי שיהיה לבו נכון לעבוד את השם בלי טרדות הלב. וזהו שניזונים בזרוע (ברכות יז ב), מפני שכן חייבה כוונת הבריאה - שיהיה להם כל הצטרכותם.

[22] תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד ב: כדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני - די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

[23] על ידי השביל והצינור שלו

[24] עבודת ישראל במדבר לשבועות: ולזה נקראו ישראל, שהוא ישר א"ל ששוים לאל וגם הוא ראש לי

גדולה בהזדככות גדול[25], ואז יהיה הוא המביא שפע לעולם ויזונו הכל בזכותו, וזה היה ברכתו לא יעקב וגו' כי אם ישראל רצה לומר, במדריגה גדולה, ובמדריגה זו יהיו בניך הצדיקים, ואליהם לא נגע הפגם כי לא הם הנהנים, רק מְהַנִּים ומשפיעים לכל באי עולם בזכותם, ומדידהו קא אכלי, וקל להבין.

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ וגו' כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וגו' וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וגו'. ויש לדקדק, מה זה **כי שרית עם אלקים**, היכן מצאנו שָׂרוּתוֹ עם אלקים. ורש"י פירש[26], עם מלאכים. אך עדיין יש להבין, אמאי קרא להמלאך **'אלקים' כו**'.

כי הנה איתא במדרש (ב"ר נ ט)[27], שהמלאכים על ידי שגילו מסתורין של הקדוש ברוך הוא נדחו ממחיצתם קל"ח שנה[28], כי המלאך אינו רשאי לגלות סוד שליחותו. ונוכל לומר, שעל כן לא רצה המלאך לגלות את שמו ליעקב, כי ידוע ששמות המלאכים משתנים לפי השליחות שמשתלחים[29], והשליחות אינם רשאים לגלות, כנזכר לעיל. אמנם, כאשר יעקב לא רצה להניח את המלאך, אז אמר המלאך עתה אני מוכרח לגלות לו ויהיה לי התנצלות, שאף הקדוש ברוך הוא עושה רצון הצדיקים, והקב"ה גוזר והצדיק מבטל[30] והצדיק גוזר והקב"ה מקיים (מועד קטן טז ב), על כן אם הקדוש ברוך הוא עושה רצון הצדיקים אנו על אחת כמה וכמה, כן הוא במדרש[31] .

וזה מרומז בהפסוק **כי שרית עם אלקים**, שרית הוא לשון שֵׁירוּת[32], אחרי שאף הקדוש ברוך הוא כביכול עושה שֵׁירוּת הצדיקים[33], ומכל שכן **ועם אנשים** היינו המלאכים[34] אשר מתלבשים בעולם הזה בדמות אנשים, כמאמר המדרש[35], על כן **וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך, ויאמר למה זה תשאל לשמי** רצה לומר, הרי הצדיק יש לו כח להלביש למלאך איזה לבוש שירצה כפי רצונו כפי הצורך והזמן, כידוע מספרים[36]. ושמי נשתנה על פי השליחות, ואחרי שאני מוכרח לעשות רצונך כפי הקל וחומר הנ"ל - ממילא תוכל לשנות את שמי, על כן **למה זה תשאל לשמי** ודו"ק.

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם וגו' וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר וגו'[37]. במדרש (ב"ר עט ה) **ויבא יעקב שלם** שָׁלֵם בממונו. והנה יש לדקדק, האיך היה שָׁלֵם בממונו אחר כל המתנות שהוכרח ליתן לעשו, ואיך יאמר המדרש שלא חסר, יע"ש[38]. גם יש לדקדק על לשון הכתוב **עיר שכם**, משמע שכבר היה בשכם. ואחר כך נאמר **ויחן את פני העיר**. גם על הלשון **את 'פני' העיר**[39]. גם להבין דברי רש"י ז"ל, שָׁלֵם בתורתו. גם לבאר דברי המדרש (ב"ר עט ו) על **'ויחן את פני העיר'** - אַטָּלָס תיקן להם ומוכר בזול[40], מטבע תיקן להם, גם מרחצאות תיקן להם[41], מה היה לו לתקן תקנות אלו, אחרי שעדיין לא נקבע בתוך העיר.

והנראה, דהנה כבר אמרנו, שלבן ביקש לבלבל את יעקב שיהיה עסק תורתו שלא לשמה, להביאו למידת שמאל עבור עושר וכבוד, כמבואר (משלי ג טז)[42] אֹרֶךְ יָמִים וגו' בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. אמנם, יעקב אבינו אזר כגבור חיל, והיה נאחז בימין לעסוק

---

[25] ישראל הוא בדרגא עילאה יתיר

[26] רש"י בראשית פרק לב (וישלח): (כט) לא יעקב - לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם בשררה ובגלוי פנים, וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף את שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב (הושע יב ה) וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו, בכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו (שם) בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו, המתן לי עד שידבר עמנו שם, ולא רצה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו (פסוק ל) ויברך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: ועם אנשים - עשו ולבן: ותוכל - להם:

[27] בראשית רבה (וילנא) פרשה נ (וירא): ט [יט, יג] כי משחיתים אנחנו, ר' לוי בשם רב נחמן מלאכי השרת על ידי שגילו מסטורין של הקדוש ברוך הוא נדחו ממחיצתן מאה ושלשים ושמונה שנה, ורבי תנחומא הוה מפיק לישנא קלה, א"ר חמא בר חנינא על שנתגאו ואמרו כי משחיתים אנחנו את המקום הזה

[28] המלאכים האלו הם אותם שראה יעקב עולים בסולם, ועד הזמן ההוא היו נדחים ואז עלו, ומהפיכת סדום עד הסולם היה קל"ח שנה

[29] רש"י בראשית פרק לב (וישלח): (ל) למה זה תשאל - אין לנו שם קבוע, משתניוס שמותינו, הכל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים:

[30] תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב: אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים, מאי קאמר? אמר רבי אבהו, הכי קאמר: אמר אלהי ישראל: לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני גוזר גזרה ומבטלה.

[31] בראשית רבה (וילנא) פרשה עח סימן ב (וישלח): א"ר הונא בסוף אמר אני מגלה לו אם אומר לי הקדוש ברוך הוא למה גלית לו אני אומר לפניו רבונו של עולם נביאיך גוזרין גזירות ואין אתה מבטל גזירתן ואני הייתי יכול לבטל גזירתם

[32] שרית בשין שמאלית מלשון שירות בשין ימנית

[33] לפי זה יתפרש אלקים כלפי מעלה ולא כפירוש רש"י שהכוונה למלאכים

[34] ולא כפירוש רשי שהכוונה לעשיו ולבן

[35] בראשית רבה (וילנא) פרשה כא סימן ט (בראשית): שהם מתהפכים פעמים אנשים פעמים נשים, פעמים רוחות, פעמים מלאכים

[36] בריש הפרשה כתב שהצדיק על ידי תורתו ותפילותיו וכן בכל המצוה אשר יעשה, יברא מלאך וכו. כי המלאך נברא על ידי תוריפי אותיות אשר בהמצווה שעשה. האותיות הם הלבוש אור הטמיר והענלם של המצוה

[37] בראשית פרק לג: (ח) וַיֹּאמֶר מִי לְךָ כָּל־הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגָשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לִמְצֹא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי: (ט) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו יֶשׁ־לִי רָב אָחִי יְהִי לְךָ אֲשֶׁר־לָךְ: (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אַל־נָא אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלָקַחְתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כִּרְאֹת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצֵנִי: (יא) קַח־נָא אֶת־בִּרְכָתִי אֲשֶׁר הֻבָאת לָךְ כִּי־חַנֵּנִי אֱלֹהִים וְכִי יֶשׁ־לִי־כֹל וַיִּפְצַר־בּוֹ וַיִּקָּח: ... (יח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר: (יט) וַיִּקֶן אֶת־חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה: (כ) וַיַּצֵּב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: o

[38] רש"י: (יח) שלם - שלם בגופו, שנתרפא מצליעתו. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורון. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן:

[39] ולא אמר בפני העיר

[40] בראשית רבה (וילנא) פרשה עט (וישלח): ו ויחן את פני העיר, חנן את הפנים שבעיר התחיל משלח להם דורונות, ד"א ויחן את פני העיר, התחיל מעמיד הטליסין (שווקים) ומוכר בזול, הדא אמרת שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו

[41] תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד ב: ויחן את פני העיר אמר רב: מטבע תיקן להם, ושמואל אמר: שווקים תיקן להם, ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם

רש"י: תיקן להם - דברי חן וחנייה, ולי נראה: מויקן את חלקת השדה - לשון תיקון.

[42] משלי פרק ג פסוק טז: (טז) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד:

רק לשמה, והיה לו אורך ימים, ובמכל - שכן עושר וכבוד כדברי הגמרא[43]. והחילוק שבין עושר זה לעושר זה הוא, שהעושר הבא מסטרא דימינא - אין בו שום קטרוג ולא יכול להיות בו אחיזת חיצונים, כי הוא ממקום גבוה מאד[44]. אמנם, עושר הבא מסטרא דשמאלא - יכול לבוא בו איזה חסרון, מחמת שיוכל להיות בו אחיזת החיצונים[45]. והנה, יעקב על ידי אחיזתו בימין, והיה עוסק בתורתו לשמה שלא לשום עושר וכבוד - לא היה יכול להיות שום חסרון ופגם בעושרו.

והנה ידוע, שהאבות הקדושים מְכֻנִּים בשם 'כִּפְתְּפִין'[46] שהם הַזְּרוֹעוֹת עוֹלָם, אברהם זרוע ימין, יצחק זרוע שמאל, ויעקב המחבר הזרועות - הלב המחבר הַכִּפְתְּפִין[47] .

ועתה נבוא לבאר הכתובים והמדרש ; **ויבא יעקב שלם** ופירשו המדרש ורש"י ז"ל, שלם בתורתו. רצה לומר, שלמד תורתו בתכלית השלימות לשמה, ועל כן היה שלם בממונו - שלא חסר כלום מחמת אותן הדורונות שנתן לעשו, רצה לומר, שלא היה מוכרח עליהם, רק מרצונו נתן[48] כי לא היה יכול להיות שום חסרון וקטרוג על ממונו מחמת שהיה העושר בא לו ממקום גבוה מאד, כאשר אמרנו. **עיר שכם** 'עיר' מלשון התעוררות[49]. **'שכם'** הוא לשון כִּתְפִין מלשון (בראשית מט טו)[50] וַיֵּט שִׁכְמוֹ'. והכוונה, שהתעורר הַכִּפְתְּפִין - זרועות עולם, מדריגת אברהם ויצחק, והוא הכריע ביניהם וְהַטָּה כלפי חסד, כנודע[51]. **ויחן את 'פני' העיר**, **פני** הוא לשון ראש וקודם, רצה לומר, שהמשיך מוחין עליונים לְהַזְּרוֹעַיִן ועל ידי זה השפיע השפעות גדולות וחסדים מגולים על בני דורו. וזה מרמז המדרש שתיקן להם מטבע ומכר בזול, ותיקן מרחצאות הרמז הוא, שהשפיע כל טוב על באי עולם. וזה מרמז המדרש על **ויחן** - שקבע תחומין[52] רצה לומר, ששמר שבת, כי שבת מרמז למוחין עליונים, אשר משם בא השפע ורב טוב .על בית ישראל, אמן

---

[43] תלמוד בבלי מסכת שבת דף סג עמוד א: אמר רבא בר רב שילא, ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת: מאי דכתיב ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. אלא בימינה ארך ימים איכא, עושר וכבוד ליכא? אלא: למיימינין בה - אורך ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד. למשמאילים בה - עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא

[44] שמוזמן מן הקב"ה בכל יום

[45] כי הוא בדרך הטבע

[46] אברהם ויצחק, היינו חסד וגבורה

[47] לב הוא תפראת המחבר בין חסד וגבורה

[48] ולכן נחשב שלא חסר כלום

[49] אוהב ישראל במדבר פרשת מטות: ומלאך נקרא עי"ר, על דרך עיר וקדיש (דניאל ד, י). ולכך נקרא עי"ר מלשון התעוררות.

[50] בראשית פרק מט פסוק טו (ויחי): וַיַּ֤רְא מְנֻחָה֙ כִּֽי טֹ֔וב וְאֶת־הָאָ֖רֶץ כִּ֣י נָעֲמָ֑ה וַיֵּ֥ט שִׁכְמֹ֖ו לִסְבֹּ֑ל וַיְהִ֖י לְמַס־עֹבֵֽד׃ o

[51] פרדס רימונים שער כג פי"ג ערך מטה: מטה כלפי חסד הת"ת נקרא כן מטעם כי הוא ו' כלול משש קצוות ואז נקרא מטה. ולהיות כי דרכו להכריע כלפי הרחמים והחסד נקרא מטה כלפי חסד.

[52] בראשית רבה (וילנא) פרשה עט סימן ו (וישלח): ד"א ויחן את פני העיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.